

Didėjanti užimtumo, socialinių ir ekonominių veiksmų konvergencija

Ižanga

Kadangi vis didesnį susirūpinimą kelia valstybių narių daromos socialinės pažangos skirtumai, Europos gyvenimo ir darbo gerinimo fondas (EUROFOUND) 2017–2020 m. darbo programoje įsipareigojo išnagrinėti didėjančios konvergencijos reiškinį Europoje, siekdamas galutinio tikslo – nustatyti, ar ir kuriose šalyse socialinės ir ekonominės tendencijos vienodėja, o kur skiriasi.

Ši ataskaita yra pirmasis teminis mokslinio tyrimo „Konvergencijos Europos Sąjungoje stebėseną“ veikalas. Remiantis EUROFOUND 2018 m. atliktu koncepciniu ir metodiniu darbu, ataskaitoje nagrinėjama didėjanti socialinė ir ekonominė, taip pat užimtumo konvergencija. Naudojamos 21 rodiklio. Didelė jų dalis įtraukta į Europos socialinių teisių ramsčio Socialinių rodiklių suvestinę.

Ataskaitą sudaro trys pagrindinės dalys: pirmiausia didėjanti konvergencija tiriami Europos lygmeniu, atskiriant šalis, kurios priklauso euro zonai, ir tas, kurios jai nepriklauso. Tada pasirinkti keli rodikliai nagrinėjami regioniniu lygmeniu. Aptariami konvergencijai įtakos turintys veiksniai. Galiausiai, aptariamas ir vertinamas dviejų galimų politikos iniciatyvų – Europos draudimo nuo nedarbo sistemos ir Europos minimalaus darbo užmokesčio politikos – vaidmuo skatinant konvergenciją.

Politinės aplinkybės

Didėjanti konvergencija – tendencija, kai ES valstybių narių rezultatai tam tikroje srityje arba tam tikrose srityse gerėja, o atotrūkis tarp valstybių narių mažėja – visada buvo laikomas ES politiniu pažadu, ypač ekonomikos ir socialinėse srityse. Valstybės narės ir jos piliečiai, prisijungdami prie ES, tikisi, kad bus pasiekti įvairūs socialiniai ir ekonominiai tikslai, kad galiausiai pagerės gyvenimo ir darbo sąlygos.

Šie lūkesčiai iš esmės pasitvirtino iki 2008 m. ekonomikos krizės, kai konvergencija sustojo arba net ėmė mažėti.

Valstybėse narėse buvo pastebėtos mažėjimo tendencijos, o skirtumai ekonomikos ir socialinėse srityse ėmė didėti.

Skirtingi valstybių narių rezultatai ir didėjanti jų tarpusavio nelygybė kelia grėsmę Sąjungos sanglaudai ir prieštarauja valstybių narių bei jų piliečių lūkesčiams. Šis reiškinys kelia didelį susirūpinimą: ekonominiai skirtumai trukdo užtikrinti bendrą ekonominę gerovę Europoje, o socialiniai skirtumai neleidžia pasiekti Europos integracijos projekto galutinio tikslo – užtikrinti geresnes gyvenimo ir darbo sąlygas.

Siekiant spręsti šias problemas, ekonomikos ir socialinės konvergencijos klausimas atsidūrė politinių diskusijų centre. Konvergencijos sąvoka yra 2017 m. lapkričio mėn. sukurto Europos socialinių teisių ramsčio teminis stuburas, kuris „veikia kaip atnaujinto konvergencijos didinimo proceso, kuriuo siekiama geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų Europos Sąjungoje, kelrodis“.

Pagrindinės išvados

Analizė atskleidžia, kad nepaisant neigiamo ekonomikos krizės poveikio, nuo šio amžiaus pradžios užimtumas ir socialinės bei ekonominės sąlygos valstybėse narėse apskritai gerėjo. Be to, nors kelių rodiklių atveju nustatyta neigiamų tendencijų ir skirtumų, galima įvardyti du skirtingus didėjančios konvergencijos modelius.

Pirmosios grupės rodiklių atveju, kuriems priskiriamas švietimas ir lyčių nelygybė, taip pat aktyvumo lygis, nustatytos didėjančios konvergencijos tendencijos buvo stabilios ir patvarios visu stebėtu laikotarpiu. Pastebėta, kad šie rodikliai pagerėjo ir skirtumų valstybėms narėms įgyvendinant rodiklius sumažėjo. Tik keleto šalių lygis ir kintamumas dėl verslo ciklo buvo nepastovūs. Šios grupės rodiklių atveju didėjimo tendencija buvo spartesnė euro zonoje, nei ne euro zonoje.

Priešingai, antros grupės rodiklių, apimančių dalyvavimą darbo rinkoje ir atskirtį, taip pat skurdą, atveju didėjanti konvergencija turi stiprią sąsają su verslo ciklu. Cikliškumo tendenciją galima įžvelgti tiek vidurkių, tiek kintamumo atžvilgiu. Tai rodo, kad konvergencija didėja esant pakilimo

laikotarpiui (padėtis pagerėja ir sklaida yra mažesnė) ir mažėja esant nuosmukio laikotarpiui (sumažėjęs lygis ir didesnė sklaida). Įdomu tai, kad šie rodikliai sparčiau vienodėja euro zonai nepriklausančiose šalyse, o ne euro zonos šalyse. Kadangi egzistuoja sąsaja su verslo ciklu, kad išvengtų asimetrinių sukrėtimų ateityje, valstybės narės turėtų tapti atsparesnės šių rodiklių atžvilgiu.

Mažėjimo tendencijos nustatytos pajamų nelygybės ir rodiklių, susijusių su įdarbinimo sąlygomis, srityje, ypač kalbant apie netipinį užimtumą ir perėjimą nuo laikinojo prie nuolatinio darbo.

Nepaisant nustatytų didėjančios konvergencijos tendencijų, svarbu pabrėžti, kad kai kurių rodiklių atveju socialinių ir ekonominių, taip pat darbo rinkos rodiklių skirtumai paprastai būna didesni tarp ES regionų, o ne šalių. Tai rodo ryškesnę konvergencijos procesą. Be to, tam tikrų gyventojų grupių analizė atskleidžia, kad konvergencijos modeliams taip pat įtakos turi amžius ir švietimas.

Politikos orientyrai

Laikoma, kad tvari didėjanti ekonominė ir socialinė konvergencija tampa vis svarbesnė siekiant užtikrinti bendros valiutos stabilumą ir valstybių narių bei regionų integraciją.

Įvairios Europos institucijos nagrinėjo daugybę įvairių iniciatyvų, skirtų didinti valstybių narių atsparumą ir gebėjimą užtikrinti ekonominę ir socialinę konvergenciją. Šioje ataskaitoje nagrinėjamas galimas dviejų tokių iniciatyvų poveikis: Europos draudimo nuo nedarbo sistemos ir Europos minimalaus darbo užmokesčio politikos.

Europos draudimo nuo nedarbo sistema būtų skatinama mažinti makroekonominę riziką ir didinti bedarbių socialinių ir ekonominių sąlygų konvergenciją. Tokia sistema padėtų mažinti asimetrinį nuosmukio laikotarpių poveikį valstybėse narėse, taip pat – nedarbo ekonominius ir socialinius padarinius. Vis dėlto dėl neatsakingo elgesio rizikos ir pasiskirstymo poveikio šalyse tai įgyvendinti sudėtinga. Nepaisant rengimo sudėtingumo, dabar pripažįstama, kad būtina labiau koordinuoti bedarbio pašalpų sistemas – ne tik ciklo stabilizavimo reikmėms, bet taip pat siekiant suderinti požiūrį į bedarbius Europoje.

Europos minimalaus darbo užmokesčio politika galėtų padėti užtikrinti didesnę disponuojamųjų pajamų konvergenciją ir sumažinti skurstančių dirbančiųjų skaičių, taip pat užkirsti kelią socialiniam dempingui. Didesnės mažesnes pajamas gaunančių darbuotojų pajamos taip pat galėtų padėti gauti pagrindines paslaugas tiems, kurių poreikiai vis dar netenkinami. Pagrindiniai Europos minimalaus darbo užmokesčio politikos trūkumai susiję su galimu neigiamu minimalaus darbo užmokesčio poveikiu jaunimo ir žemos kvalifikacijos darbuotojų užimtumui, taip pat nacionalinių ir socialinių partnerių savarankiškumui nustatant darbo užmokestį.

Nors šių dviejų politikos krypčių įgyvendinimas gali ilgai trukti ir jų baigtis gali būti neaiški, nuolatinė nacionalinių politikos krypčių konvergencijos stebėseną ir geresnis koordinavimas ES mastu padėtų užtikrinti, kad ekonominė ir socialinė konvergencija vyktų reikiamu tempu. Ypač daug pastangų reikia dėti siekiant mažinti ekonominius ir socialinius skirtumus ne tik tarp šalių, bet ir tarp regionų ar skirtingų gyventojų grupių.

Papildoma informacija

Ataskaita „Upward convergence in employment and socioeconomic factors“ (liet. „Didėjanti užimtumo, socialinių ir ekonominių veiksnių konvergencija“) pateikiama adresu <http://eurofound.link/ef18042>

Mokslinių tyrimų vadovas – Massimiliano Mascherini
information@eurofound.europa.eu